

NÚM. D'ORDRE: 1.17.27.

NOM DEL JACIMENT: Dipòsits de Sant Salvador.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 14' 23'' E / 41° 09' 13'' N.

ALÇADA: 50 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: Les restes es troben dins el barri de Sant Salvador, lindant amb el terme municipal de Constantí, al marge E del riu Francolí. S'accedeix pel P.K. 3,860 de la carretera nacional CN-240, que comunica Tarragona amb Valls i Montblanc (Conca de Barberà) i que continua el seu camí envers l'interior arribant fins a Lleida (El Segrià).

MATERIALS (1): S'han detectat restes de murs i de 2 grans dipòsits amb revestiment d'*opus signinum* i mitges canyes, construïts a un retall artificial fet sobre la roca natural. El material ceràmic és escàs en superfície i es presenta molt fragmentat i dispers. Principalment, s'ha identificat Terra Sigillata Sudgàlica i Hispànica, ceràmica de "parets fines" i comunes.

VALORACIÓ (1): El jaciment s'interpreta com la *pars rustica* d'un assentament rural romà de tipus "vil·la", de cronologia, probablement, alto-imperial. De tota manera, les restes arqueològiques detectades no permeten precisar de manera absoluta la natura del jaciment i una prova d'això és que, fins i tot, s'hagi proposat la possibilitat de que es tractés d'un *castellum aquae* que s'encarregaria de la distribució de les aigües aportades per l'Aqüeducte del Francolí (1.17.24.), tenint en compte que, aproximadament, per aquest indret passava un tram de la susdita canalització.

NÚM. D'ORDRE: 1.17.28.

NOM DEL JACIMENT: Mas Pastoret.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 18' 25'' E / 41° 09' 38'' N.

ALÇADA: 90 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural ibèric final - Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Ibèric Final/Tardo-republicà - Alt Imperi (fins als inicis del s. II d.C.).

CONSERVACIÓ: Bo.

UBICACIÓ: Les restes es troben sobre el vessant NE d'un turó, a la partida de Mas Pastoret, a banda i banda del camí que porta a Mas Rafel. S'accedeix des de la carretera nacional CN-340, per la TP-2039, en direcció a El Catllar de Gaià, desviant-se, abans d'arribar a la Urbanització "Els Cocons", cap a Mas Pastoret.

MATERIALS (1): No s'han trobat vestigis d'estructures arquitectòniques, però sí que apareix una gran quantitat de ceràmica en superfície, concretament, àmfora ibèrica, itàlica i tarragonesa, comuna ibèrica, itàlica i africana, ibèrica pintada, campaniana A, "roig intern pompejà", Terra Sigil·lata Sudgàl·lica, Hispànica i Africana A, *terra sigillata*, tegula-imbrex, i diversos fragments d'*opus signinum*. L'absència de material constructiu reutilitzat als marges de les parcel·les de cultiu fa pensar als arqueòlegs en l'existència d'estructures arquitectòniques d'entitat sota el nivell del sòl.

VALORACIÓ (1): El jaciment és interpretat com un assentament rural romà de tipus "vil·la", amb orígens tardo-republicans i que, potser, fou abandonat a principis del s. II d.C. Per arribar a aquestes conclusions, s'han considerat, especialment, els materials ceràmics exhumats i, sobretot, la seva excel·lent ubicació, similar a la d'altres jaciments de la regió també considerats assentaments de tipus "vil·la", tots ells situats a espais més o menys elevats des dels quals és possible controlar els terrenys fèrtils de les valls existents entre els turons, que es canalitzen en direcció del riu Gaià o envers algun dels torrents de la zona. Tot i això, creiem que, ara per ara, no existeixen dades suficients per a considerar el jaciment en qüestió com un autèntic assentament rural romà de tipus "vil·la", una denominació que s'ha d'utilitzar amb molta prudència.

NÚM. D'ORDRE: 1.17.29.

NOM DEL JACIMENT: Mas Ricard.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 11' 00'' E / 41° 07' 18'' N.

ALÇADA: 45 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Dolent.

UBICACIÓ: Les restes es troben dins el barri de Mas Ricard, a La Canonja (entitat local menor dependent de l'Ajuntament de Tarragona), entre el castell i les cases que s'ubiquen davant l'església. S'accedeix pel P.K. 244,5 de la carretera nacional CN-340, agafant el desviament de La Canonja, l'actual TV-3145.

MATERIALS (1): Les úniques restes visibles actualment són alguns fragments de carreus i una ara funerària de pedra calcària, de 125 X 60 cm., en bon estat de conservació i cronologia alto-imperial, que es troba reaprofitada a un angle extern del mur del castell, entre la Plaça del Castell i el carrer Mas Ricard, i que presenta una inscripció, estudiada per G.

Alföldy, en la qual es pot llegir: «*Seledio / Achilleo*» (RIT 912 = CIL II, 4446).

VALORACIÓ (1): Es creu que el castell de Mas Ricard es fonamentaria damunt d'un jaciment romà considerat com un assentament rural romà, del qual, donada la manca d'evidències, no es pot precisar ni la seva natura (tot i que, sovint s'interpreta com un establiment romà de tipus "vil·la", quelcom molt arriscat) ni la seva cronologia. Fins i tot, existeixen importants dubtes per a precisar el seu lloc exacte.

BIBLIOGRAFIA (2): MORERA LLAURADÓ, E., *Provincia de Tarragona, Geografia General de Catalunya*, F. Carreras i Candi (dir.), vol. IV, Barcelona 1910, p. 320; ALFÖLDY, G., *Die Römischen Inschriften von Tarraco* (2 vols.), Madrider Forschungen, 10, Berlín 1975, p. 397 (núm. 912 = CIL II, 4446); AA.VV., "Tarragona", *Hispana Epigraphica*, 5 (1995), p. 235 (núm. 770).

NÚM. D'ORDRE: 1.17.30.

NOM DEL JACIMENT: Mas de la Buella / La Boella.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 10' 15'' E / 41° 08' 08'' N.

ALÇADA: 51 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Alt Imperi (fins al s. III d.C.).

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: Les restes es troben al límit O del terme municipal de Tarragona llandant amb el de Reus, al voltant del Mas de la Buella. S'accedeix al jaciment pel P.K. 523,2 de la carretera nacional CN-340.

MATERIALS (1): No s'aprecien estructures arquitectòniques sobre el "nivell 0" (es sospita que, potser, es trobin sota el mateix Mas de la Buella), però s'ha evidenciat una important concentració de ceràmiques, bàsicament, Terra Sigil·lata Hispànica i Africana A, àmfora d'importació africana, comuna romana, cuina africana, dòlia, algunes ceràmiques oxidades i *tegula-imbrex*. També s'han detectat alguns fragments de marbre sense determinar. D'altra banda, és significativa la troballa, a uns 100 m. del Barranc de la Buella, de 3 sitges i d'1 possible paviment obliterated, de cronologia, malauradament, desconeguda.

VALORACIÓ (1): S'interpreta com un assentament rural romà de tipus "vil·la" (afirmació que considerem massa arriscada, donada la manca de dades que es pateix i la precisió que implica l'ús d'aquesta terminologia), que va començar a funcionar en un moment avançat de l'Alt Imperi i que s'abandonà en un moment indeterminat del s. III d.C. La manca de materials tardo-republicans (ni tan sols, s'aprecia la presència de recipients amfòrics d'importació itàlica) i baix-imperials (especialment de Terra Sigil·lata Africana C o D), justificarien aquesta datació.

BIBLIOGRAFIA: MASSÓ CARBALLIDO, J., "Troballes d'època romana a la zona de la Boella", *Estudis de Constantí*, 14 (1998), pp. 17-27.

NÚM. D'ORDRE: 1.17.31.

NOM DEL JACIMENT: Vil· la de Sant Salvador.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 14' 21'' E / 41° 09' 18'' N.

ALÇADA: 56 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Dolent.

UBICACIÓ: Les restes es localitzen al S de la Urbanització de Sant Salvador, dins el terme de Tarragona, llandant amb el de Constantí. S'accedeix pel P.K. 3,6 de la carretera nacional CN-240, que uneix Tarragona i Valls.

MATERIALS (1): S'han detectat restes de murs i de 2 dipòsits pavimentats amb *opus signinum*, però gairebé no s'han trobat materials ceràmics.

VALORACIÓ (1): Es pensa que ens trobem davant les restes d'un assentament rural romà (en opinió d'alguns especialistes, de tipus "vil· la", quelcom molt arriscat, tenint en compte les poques dades disponibles al respecte), del què no es pot precisar la seva cronologia d'ocupació, donada la insuficiència de materials ceràmics. S'ha considerat la possibilitat de que la necròpolis d'inhumació localitzada 150 m. al N, coneguda com a Necròpolis de Sant Salvador (1.17.34.), tingui alguna relació amb les estructures exhumades al jaciment que ens ocupa.

BIBLIOGRAFIA (2): BALLART I MARIO, E., "Tarragona: hallazgo de unos posibles enterramientos y restos de dos aljifes romanos en la urbanización de San Salvador", *La Voz de la Costa Dorada*, 172 (18 de febrer de 1976), p. 17.

NÚM. D'ORDRE: 1.17.32.

NOM DEL JACIMENT: Vil· la Ceres / Mas Manresa.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 14' 26'' E / 41° 07' 29'' N.

ALÇADA: 10 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: Es troba a l'extrem NO del casc urbà de Tarragona, al final de l'Avinguda Lluís Companys, a 120 m. de l'Hospital "Joan XXIII".

MATERIALS (1): Al jaciment, que ha estat seriosament afectat pel fort procés d'urbanització de la zona, no s'aprecien estructures arquitectòniques pròpiament dites per sobre del "nivell 0", però sí que s'han documentat diversos carreus ben perfilats, 1 capitel corinti, fragments de marbre blanc reaprofitats en estructures de pedra seca i, a uns 30 m., les restes d'una estructura d'*opus signinum*, d'1,20 m. d'amplada, que es considerada com a part d'una conducció d'aigua romana. D'altra banda, s'han trobat diversos materials ceràmics, concretament, campaniana A i B, Terra Sigil·lata Hispànica i comunes africanes (vores ametllades), juntament amb diverses monedes i un parell de peces escultòriques, avui dia conservades al Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, entre les quals destaca una figura de la deessa Ceres en marbre blanc d'uns 35 cm. d'alçada, que ha donat nom al jaciment.

VALORACIÓ (1): S'ha interpretat, a partir de les dades arqueològiques documentades i de la seva topografia, com un assentament rural romà de tipus "vil·la" (afirmació que cal considerar amb molta cura, tenint en compte la manca d'informacions que es pateix al respecte i el rigor que implica utilitzar un terme tan controvertit), amb una cronologia impossible de precisar a causa de la manca de materials ceràmics suficients i la poca variabilitat dels que s'han trobat.

HISTORIAL (2): Fou descobert sota el desaparegut Mas Manresa l'any 1931.

BIBLIOGRAFIA (2): VENTURA SOLSONA, S., "Museo arqueológico de Tarragona: Objetos procedentes de una villa romana cerca del Francolí", *Memorias de los Museos Arqueológicos Provinciales*, 1941, pp. 132-133; SCHULTEN, A., *Cincuenta y cinco años de investigación en España*, Publicación de Estudios Reusenses, 5, Reus 1953; GORGES, J.-P., *Les villas Hispano-romaines*, París 1979, p. 419 (T 49).

NÚM. D'ORDRE: 1.17.33.

NOM DEL JACIMENT: Vil·la de L'Oliva.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 15' 15'' E / 41° 07' 39'' N.

ALÇADA: 42 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Dolent.

UBICACIÓ: Es troba al N del casc urbà de Tarragona, a la banda esquerra de la carretera que condueix a les barriades perifèriques de Sant Pere i Sant Pau, justament abans d'arribar al cementiri municipal.

MATERIALS (1): Al jaciment, que s'ha vist afectat per la construcció de diverses fortificacions i fortins al llarg de l'època moderna i que, actualment, es troba en perill de destrucció total, a causa de la proximitat de la carretera i la creixent urbanització de la zona, només s'han detectat les restes d'un paviment d'*opus signinum*.

VALORACIÓ (1): Els pocs testimonis arqueològics documentats han estat interpretats com les restes d'un dipòsit d'aigua que s'hauria de relacionat amb la hipotètica presència d'un assentament rural romà (en opinió d'alguns experts, de tipus "vil·la", un apreciació molt arriscada, tenint en compte la manca de dades que es pateix al respecte) del què no queda res.

BIBLIOGRAFIA (2): CORTÉS, R. i GABRIEL, R., *Tarraco: recull de dades arqueològiques*, RSAT, Barcelona 1985, p. 69 (nota 2).

NÚM. D'ORDRE: 1.17.34.

NOM DEL JACIMENT: Necròpolis de Sant Salvador.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 14' 21'' E / 41° 09' 18'' N.

ALÇADA: 58 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Necròpolis d'inhumació.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Dolent.

UBICACIÓ: Es troba a la part baixa de la Urbanització de Sant Salvador i s'accedeix a ell, concretament, pel P.K. 3,7 de la carretera nacional CN-240, que va de Tarragona a Valls.

MATERIALS (1): S'han trobat les restes de tot un seguit d'enterraments, alguns seccionats per la meitat, altres destruïts, realitzats amb *tegulae* planes disposades a doble vessant. Al jaciment, actualment gairebé destruït, no s'han trobat materials ceràmics, la qual cosa suposa un important *handicap* a l'hora d'intentar fixar la seva cronologia.

VALORACIÓ (1): Donada la manca d'evidències arqueològiques, no es pot precisar la seva cronologia i només ens trobem en condicions d'afirmar que es tracta d'una necròpolis d'època romana imperial, que, possiblement, va tenir alguna relació amb el proper jaciment de la Vil·la de Sant Salvador (1.17.31.), que tan sols es troba uns 150 m. més al S.

HISTORIAL (2): Fou descobert per **E. Ballart i Mario** l'any 1976, durant unes obres d'urbanització.

BIBLIOGRAFIA (2): BALLART I MARIO, E., "Tarragona: hallazgo de unos posibles enterramientos y restos de dos aljifes romanos en la urbanización de San Salvador", *La Voz de la Costa Dorada*, 172 (18 de febrer de 1976), p. 17.

NÚM. D'ORDRE: 1.17.35.

NOM DEL JACIMENT: Mas Grimau / Mas Grumà.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 14' 56'' E / 41° 07' 55'' N.

ALÇADA: 25 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Destrúit.

UBICACIÓ: El jaciment es trobava a la dreta del P.K. 257,3 de la carretera nacional CN-340, molt a prop de la Platja de Mas Rabassa, dins l'antic terme de Tamarit.

MATERIALS (1): Actualment, no resta cap vestigi del jaciment, però, gràcies a les descripcions conservades, sabem que en el moment del seu descobriment, a principis dels anys 70, es van localitzar diversos fragments de ceràmiques romanes.

VALORACIÓ (1): Malgrat la manca de dades disponibles, el jaciment ha estat interpretat com un assentament rural romà de tipus "vil·la" (quelcom que considerem massa arriscat, tenint en compte les informacions conegudes), de cronologia, ara per ara, impossible de precisar, pròxim en relació amb el pas de la *Via Augusta* (el traçat de la qual ressegueix la carretera CN-340) i respecte al centre terrissaire documentat al jaciment de la Platja de Calabecs (1.17.16.), amb el qual podria tenir algun vincle.

HISTORIAL (2): El jaciment fou descobert durant unes prospeccions realitzades pel Museu Arqueològic de Tarragona els anys 1970-72.

NÚM. D'ORDRE: 1.17.36.

NOM DEL JACIMENT: Mas Mèdol.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 20' 50'' E / 41° 08' 55'' N.

ALÇADA: 22 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Dolent.

UBICACIÓ: El jaciment es localitza al costat de l'Àrea de Servei d'El Mèdol de l'autopista A-7 i s'accedeix a ell, concretament, pel P.K. 258,7 de la carretera nacional CN-340.

MATERIALS (1): Avui dia, no es detecten ni estructures arquitectòniques ni restes ceràmiques, però comptem amb informacions proporcionades per **J.M. Gabarró** sobre el descobriment a l'indret de materials ceràmics de cronologia romana i, a 1 Km. en direcció E-SE, al voltant del Mas d'El Mèdol, de 2 capitells i 1 basament de columna realitzats amb pedra d'El Mèdol.

VALORACIÓ (1): Malgrat la manca d'evidències arqueològiques, es pensa que es tractaria d'un assentament rural romà de tipus "vil·la" (opinió molt arriscada, considerant les poques dades que tenim disponibles), de cronologia, ara per ara, impossible de determinar. Alguns investigadors, per contra, manifesten els seus dubtes al respecte i consideren els elements arquitectònics localitzats, més aviat, com a restes de miliaris o de peces arquitectòniques sense acabar procedents de la propera Pedrera d'El Mèdol (1.17.2.), que no pas com a testimonis de l'existència a l'indret d'un assentament de tipus "vil·la".

NÚM. D'ORDRE: 1.17.37.

NOM DEL JACIMENT: Poblat de Riu Clar.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 13' 31'' E / 41° 08' 40'' N.

ALÇADA: 50 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural ibèric final - Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Ibèric Final/Tardo-republicà - Alt Imperi (fins al final del s. I d.C.).

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: El jaciment es localitza a la parcel·la núm. 157 del Polígon Industrial de Riu Clar, molt a prop del límit amb el terme municipal de Constantí, una zona plana a la dreta del riu Francolí. Es pot accedir tant per la carretera que uneix Tarragona amb Constantí com a través d'aquella que es dirigeix cap a Valls.

MATERIALS (1): La construcció de grans naus industrials als terrenys adjacents ha influït negativament en la conservació del jaciment. No s'han localitzat estructures arquitectòniques a nivell del sòl, però, gràcies a 2 rebaixos realitzats per motius constructius, s'han pogut

exhumar 2 estructures subterrànies, concretament, 1 bossada, de 2 m. de fons X 4 m. de longitud, amb materials ibèrics i púnics, i 1 sitja ovoïdal de 3 m. de fons. També s'han trobat diversos materials ceràmics, en concret, grollera a mà (llisa i decorada amb solcs acanalats, cordons o impressions de punxó), comuna ibèrica a torn (algun fragment pintat amb motius geomètrics), grisa ibèrica, comuna itàlica, àmfora ibèrica, púnica, greco-itàlica, itàlica, bètica i africana alto-imperial, campaniana A, Terra Sigil·lata Sudgàl·lica i Hispànica i “parets fines”, a més de, nombrosos fragments de *tegulae-imbrex*, restes de làteres i de *pondera*, 1 projectil de plom i 1 làmina de sílex.

VALORACIÓ (1): S'ha considerat com un assentament rural ibèric final que, segons indiquen els materials ceràmics documentats, va perdurar fins a les darrenies del s. I d.C. (vers el 100 d.C.).

HISTORIAL (2): L'any 1989, es van realitzar prospeccions que es completaren amb una excavació d'urgència durant el 1990, dirigida per **J. López Vilar** i **M. Güell Agramunt**.

BIBLIOGRAFIA (2): LÓPEZ, J., GÜELL, M., FOGUET, G. i DILOLI, J., “Un nou jaciment ibèric al terme dels Mongons (Tarragonès)”, *Butlletí Arqueològic*, èp. V, 12 (1990), pp. 9-40.

NÚM. D'ORDRE: 1.17.38.

NOM DEL JACIMENT: Vil·la entre el Mas de Pastor i el Pont del Diable.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 15' 45'' E / 41° 09' 22'' N.

ALÇADA: 133 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Destrúit.

UBICACIÓ: Es trobava al N del terme de Tarragona, limitant amb el d'Els Pallaresos, i s'accedia per la carretera TP-2031, en direcció a Els Pallaresos, agafant un camí, 2 Km. abans d'arribar a la població, que porta al Mas d'en Pastor.

MATERIALS (1): Avui dia només resten visibles alguns pocs fragments ceràmics indeterminables i 1 carreu de pedra reaprofitat a un mur de pedra seca, però es conserven algunes notícies que ens informen de l'existència de restes ceràmiques baix-imperials. La prospecció realitzada per l'equip de l'*Ager Tarraconensis* no va detectar el jaciment, però identificà a la zona diverses ceràmiques baix-imperials.

VALORACIÓ (1): Donada la manca d'evidències arqueològiques, tan sols, es podria intuir que es tracta d'un assentament rural romà, del qual no es pot precisar ni la seva natura ni la seva cronologia. **S.J. Keay**, el considera la continuació de l'assentament ibèric detectat al jaciment de Mas del Frare (1.17.1.), només 250 m. vers l'O, que estigué vigent al llarg de

l'Ibèric Ple i l'Ibèric Final.

HISTORIAL (2): Fou localitzat durant les prospeccions realitzades pel Servei d'Arqueologia de Tarragona en col·laboració amb la Universitat de *Southampton* (l'equip de l'*Ager Tarraconensis*) entre l'1 i el 30 de setembre de 1986. Els treballs foren dirigits per **S.J. Keay** i **J.A. Remolà i Vallverdú**.

BIBLIOGRAFIA (2): KEAY, S.J. i CARRETÉ, J.M., *Memòria de les prospeccions de l'Ager Tarraconensis 1985-1988* (memòria inèdita lliurada al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya) (núm. 1/7); CARRETÉ, J.M., KEAY, S.J. i MILLETT, M., *A Roman Provincial Capital and its Hinterland. The survey of the territory of Tarragona, Spain, 1985-1990*, Oxford 1995, p. 171 (*site* 1.9).

NÚM. D'ORDRE: 1.17.39.

NOM DEL JACIMENT: Mas de Les Figures.

TERME MUNICIPAL: Tarragona, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 15' 58'' E / 41° 08' 49'' N.

ALÇADA: 105 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural ibèric final.

CRONOLOGIA: Ibèric Final/Tardo-republicà.

CONSERVACIÓ: Dolent.

UBICACIÓ: Es troba al voltant del Mas de Les Figures, sobre un petit turó, a la partida de Comelles del Diable. S'accedeix per la carretera TP-2031, direcció Els Pallaresos, passada la barriada de Sant Pere i Sant Pau.

MATERIALS (1): Al jaciment, molt afectat pels treballs agrícoles realitzats a la zona, no s'aprecien estructures arquitectòniques per sobre del nivell del sòl i només es documenta un nombre molt reduït de materials ceràmics en superfície, concretament, fragments de comuna ibèrica i d'àmfora ibèrica i d'importació itàlica.

VALORACIÓ (1): Es pensa que es tractaria d'un assentament rural ibèric final datable entre els ss. II i I a.C. La manca de materials ceràmics de construcció romans (*tegula-imbrex*), descartaria la possibilitat d'una continuïtat de l'establiment com assentament rural romà.

NÚM. D'ORDRE: 1.18.1.

NOM DEL JACIMENT: Pedrera de la Platja d'Els Capellans / Pedrera de Canyadell.

TERME MUNICIPAL: Torredembarra, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 23' 30'' E / 41° 07' 48'' N.

ALÇADA: 0-1 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Pedrera.

CRONOLOGIA: Alt Imperi.

CONSERVACIÓ: Bo.

UBICACIÓ: Es situa a la Punta del Cap Gros a Torredembarra, molt a prop de les anomenades "termes de la platja" de la Vil·la d'Els Munts (1.1.6.), i s'accedeix a ell directament a través de la carretera nacional CN-340.

MATERIALS (1): Es tracta d'una explotació a l'aire lliure amb 2 nuclis d'extracció, que proporcionava una pedra calcària del Miocè, molt porosa, tova i de coloració groguenca que amb el temps i el contacte amb l'aire adquireix una patina grisa.

VALORACIÓ (1): La proximitat de la Vil·la d'Els Munts (1.1.6.) i el poc volum de pedra extreta (del front d'extracció més proper al mar es van extreure 138,47 m³ de pedra, mentre que de l'altre només 51,05 m³), fa pensar que la pedrera només va proporcionar materials a la susdita vil·la i que, per tant, segurament estigué en explotació mentre aquesta va funcionar (ss. I-VI/VII d.C.). El sistema d'extracció no queda clar, però, segurament, s'utilitzà aquell que consisteix en excavar un petit canal que cobreixi tot el perímetre del bloc que es vol extreure i en encastar tot un seguit de tascons de fusta amb martells, els quals al ser empapats d'aigua es dilaten i generen la pressió necessària per a trencar la roca pel canal.

BIBLIOGRAFIA (2): BERGÉS SORIANO, P.M., "Informe sobre 'Els Munts'", *Boletín Arqueológico*, èp. IV, 105-112 (1969-70), pp. 145-147; DEL AMO GUINOVART, M.D., "Aportación al estudio de las canteras romanas de la zona arqueológica de 'Els Munts'", *Estudis Altafullencs*, 5 (1981), pp. 5-25; ÁLVAREZ PÉREZ, A., "Estudio de los materiales lapideos presentes en la epigrafía de Cataluña", *Épigraphie Hispanique. Problèmes de méthode et d'édition (Bordeaux, 1981)*, París 1984, pp. 87-126; MASSÓ CARBALLIDO, J., "El Mèdol i les pedreres romanes de Tàrraco", *Guia Arqueològica Tarraconense*, cap. 16, Tarragona 1987, pp. 129-136; ÁLVAREZ, A., CABELLO, E., PRADA, J.L. i BENET, C., "Canteras romanas de Tarraco y sus alrededores", *La ciutat en el món romà. XIVè Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica (Tarragona, 5-11 de setembre de 1993)*, Tarragona 1994, pp. 23-25; LORENZO MERINO, C. i MUÑOZ, J.A., *Las canteras romanas de Tarragona* (inèdit).

NÚM. D'ORDRE: 1.18.2.

NOM DEL JACIMENT: Vil·la d'El Moro / Els Antigons.

TERME MUNICIPAL: Torredembarra, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 24' 48'' E / 41° 09' 18'' N.

ALÇADA: 20-30 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural ibèric final - Assentament rural romà (de tipus “vil· la”).

CRONOLOGIA: Ibèric Final/Tardo-republicà (final del s. II a.C.-inici del s. I a.C.) - Alt Imperi (fins al s. II d.C.).

CONSERVACIÓ: Bo.

UBICACIÓ: Es situa 14 Km. a l'E de Tarragona, sobre una petita elevació del terreny al costat del Barranc de Subanyoles, a 600 m. de la carretera nacional CN-340 (que coincideix amb el traçat de la *Via Augusta*) i a 700 m. de la línia de costa actual.

MATERIALS (1): El jaciment, que ocupa una superfície de 600-700 m², sobre un terreny de topografia plana, es localitza a un entorn molt urbanitzat. S'han detectat importants estructures arquitectòniques, algunes de les quals, actualment, es troben molt degradades tant per l'acció dels fenòmens naturals com pels abocaments d'escombreries. Fins al moment, s'han evidenciat diversos dipòsits i canalitzacions, de funcionalitat desconeguda, i, el que és més significatiu, tot un seguit d'estances pertanyents a diferents períodes cronològics. Fonamentalment, han estat localitzades: a) d'una banda, 2 habitacions, pavimentades en *opus signinum* decorat amb dibuixos reticulats de teselles en marbre blanc (un tipus de paviment que, segons **R. Navarro Sáez**, s'ha documentat també a diverses *domus* residencials de la Part Baixa de Tarragona des del s. I a.C. fins al s. I d.C.) i amb murs construïts a base de petits carreus, lligats amb argila (també es van fer servir grans carreus de calcària local, però només per a reforçar els angles), dotats d'un sòcol d'estuc negre, habitacions que estaven comunicades per una porta que, en una fase ulterior, fou, finalment, tapada reutilitzant-se diversos elements arquitectònics entre els quals destaca 1 capitell toscà; b) i, d'altra banda, 1 petit complex termal, cronològicament posterior, que sembla reaprofitar estructures anteriors de cronologia incerta. En el centre del susdit complex termal es troba una construcció amb coberta de volta de canó (coneguda popularment com “La Tartana”). Es tracta d'un recinte de planta quadrangular amb parets d'*opus incertum* amb encofrat de fustes transversals i revestiment intern d'*opus signinum*. La volta, feta de formigó, té una obertura circular al centre per il·luminar l'interior de l'habitació que s'ha interpretat com una piscina (*natatio*) que constaria de 3 esglaons per a facilitar l'accés i d'un revestiment d'*opus signinum*. La piscina s'obre a una altra habitació rectangular, de la que no es coneix la coberta, amb restes del paviment original, concretament un mosaic de petites teselles en blanc i negre de decoració floral. Al costat esquerre de la piscina, es conserven restes de 2 habitacions que s'han d'identificar amb el *caldarium*, per la presència de *suspensurae* i de part d'un canal que, possiblement, provenia del *praefurnium* d'un forn que es trobaria darrera d'aquest conjunt, dins una zona d'emmagatzematge, pertanyent al sector de serveis de l'assentament, en la qual s'ha detectat la presència *in situ* d'1 dòlia. El *caldarium* tindria, potser, una coberta de volta, avui desapareguda. Al costat dret de la piscina (probablement, d'aigua calenta o tèbia, donada la seva proximitat amb el *caldarium*, és a dir, que constituïria un *tepidarium*), es trobaria el *frigidarium*, una habitació amb paviment de mosaic de teselles blanques de gran tamany. Les aigües residuals eren eliminades mitjançant un forat de desguàs.

VALORACIÓ (1): No n'hi ha dubte, considerant les nombroses evidències arqueològiques evidenciades, de que ens trobem davant un assentament rural romà de tipus “vil· la”. Gràcies a les importants estructures arquitectòniques conservades i a la gran quantitat de material ceràmic documentat, **E. Terré i Vidal** ha pogut identificar 2 fases d'ocupació de l'indret. La primera fase d'ocupació s'iniciaria a finals del s. II a.C. o a principis del I a.C. i arribaria fins a l'època augustiana. A aquesta primera fase pertanyerien les 2 habitacions pavimentades en

opus signinum decorat amb dibuixos reticulats de tesel·les en marbre blanc i el capitell toscà reaprofitat posteriorment per a tancar la porta de comunicació entre ambdues habitacions (els capitells toscans, segons **M. Recasens Carreras**, es van utilitzar a partir del s. II a.C., especialment, als edificis públics i comercials i als peristils de les *domus*). En opinió de **Terré**, durant aquesta primera fase es produeix la construcció de tot un seguit d'habitacions corresponents al sector residencial (*pars urbana*) d'un assentament rural romà de tipus "vil·la", amb paviments d'*opus signinum* i decoració reticulada de tesel·les en marbre blanc i un peristil amb capitells d'ordre toscà que, segons **Terré**, ens indicarien un cert luxe, en quan a les seves instal·lacions. **O. Olesti Vila**, no està gaire d'acord amb aquesta interpretació de les restes d'època tardo-republicana i recorda el fet que es desconeix l'estratigrafia del jaciment i l'inventari dels materials, la qual cosa, sens dubte, constitueix un gran *handicap* que ens impedeix testimoniar la presència de materials ibèrics finals o la possible existència de subfases en l'evolució d'aquesta primera fase. La segona fase establerta per **Terré** comprendria els ss. I i II d.C. i a ella pertanyerien les estances termals localitzades. Mentre que, pel que fa a les restes datables al període tardo-republicà, n'hi ha controvèrsia entre els investigadors, doncs no tots accepten l'existència d'un assentament rural romà de tipus "vil·la" en aquesta època (la qual cosa ens sembla molt interessant) (veure III Part, capítol 4, apartat 4.5.2.), podem dir que, sí que existeix unanimitat en considerar les estructures alto-imperials com a pertanyents a un autèntic centre d'explotació agropecuària romà d'entitat, qualificable, per tant, amb el terme "vil·la". En opinió d'**Olesti**, el s. I d.C. constitueix el moment inicial de la major part de les estructures de *villae* romanes pròpiament dites a Catalunya, i en alguns casos la cronologia inicial sembla situar-se en època augustiana, com seria el cas, segons el susdit autor, de la Vil·la d'El Moro. Així doncs, la vil·la romana com a tal existiria, sens dubte, a inicis del s. I d.C., moment en el qual es data, concretament, la construcció del sector termal, que reaprofitava un seguit d'estructures anteriors, sense datar. En algun moment del s. II d.C., després d'una fase de reformes i reaprofitaments a finals del s. I d.C., en plena època flàvia, l'assentament acabaria per ser abandonat, víctima del fenomen de concentració de la propietat que en aquells moments estava prosperant pels camps hispànics, i més tenint en compte la proximitat de la gran Vil·la d'El Moro (1.1.6.), construïda a mitjans del s. I d.C., que va constituir l'explotació agropecuària més important de la regió. La constatació d'un estrat amb abundants cendres i carbons, planteja la possibilitat de que l'abandonament de l'assentament no fos voluntari, sinó forçat.

HISTORIAL (2): La seva existència fou confirmada durant les prospeccions realitzades per **Nogués Ferré** als anys 50. Ha estat excavat i prospectat per **P.M. Bergés Soriano** (els anys 1968, 1973-1974 i 1977), per **E. Terré i Vidal** (els anys 1982, 1983 i 1984), per **C. Fauria i M. Genera i Monells** (l'any 1993) i per **Ll. Piñol Masgoret** (l'any 1994).

BIBLIOGRAFIA (2): PUNSODA, J.M., "Los mosaicos romanos de la partida de El Moro continuarán enterrados", *La Vanguardia Española* (18 de febrer de 1976); GORGES, J.-P., *Les villas Hispano-romaines*, París 1979, p. 420 (T 54); NAVARRO SÁEZ, R., *Los mosaicos romanos de Tarragona*, Universitat de Barcelona, Barcelona 1979 (Tesis Doctoral inèdita); RECASENS CARRERAS, M., "Los capiteles romanos del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona", *Butlletí Arqueològic*, èp. V, 1 (1979), pp. 43-143; TERRÉ I VIDAL, E., "Vil·la romana d'El Moro, Torredembarra (Tarragonès)", *Arqueología* 83, Madrid 1985, p. 196; *Idem*, "La Vil·la romana d'El Moro (Torredembarra): un exemple de poblament rural al Camp de Tarragona", *Jornades Internacionals d'Arqueologia Romana. De les estructures indígenes a l'organització provincial romana de la Hispania Citerior (Granollers, 5-8 de febrer de 1987)*, Granollers 1987, pp. 217-224; *Idem*, "La vil·la romana de 'El Moro' (Torredembarra)", *Utilització de l'aigua a les ciutats romanes*, R. Mar, J. López i Ll. Piñol

(eds.), Documents d'Arqueologia Clàssica, 0, Tarragona 1993, pp. 79-84; ARBELOA I RIGAU, J.-V. M., "Prospeccions i excavacions arqueològiques", *Butlletí Arqueològic*, èp. V, 12 (1990), p. 215; AA.VV., *Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya. Època romana. Antiguitat Tardana (Campanyes 1982-1989)*, Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 1, Barcelona 1993, p. 266; CARRETÉ, J.M., KEAY, S.J. i MILLETT, M., *A Roman Provincial Capital and its Hinterland. The survey of the territory of Tarragona, Spain, 1985-1990*, Oxford 1995, p. 20; OLESTI VILA, O., "El origen de las villae romanas en Cataluña", *Archivo Español de Arqueología*, 70 (1997), pp. 71-90; BLANCO FERNÁNDEZ, C. "La vil·la romana de 'El Moro'", *Recull de Treballs*, 5 (1998), pp. 17-33.

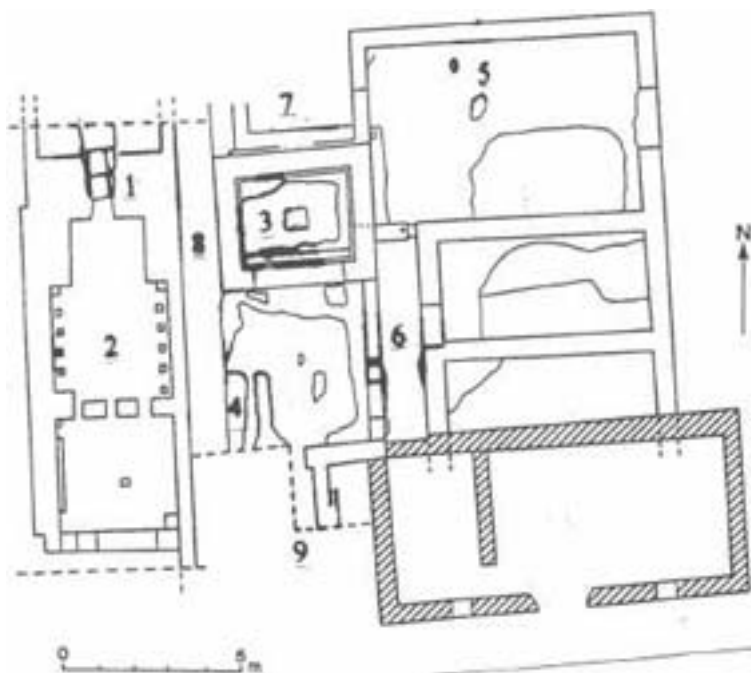

Figura XIII. Planta dels edificis termals d'època alto-imperial evidenciats al jaciment de la **Vil·la d'El Moro (1.18.2)** (segons **E. Terré i Vidal**).
1.- Praefurnium; 2.- Caldarium; 3.- Piscina; 4.- Mosaic policrom; 5.- Apodyterium/frigidarium; 6.- Distribuidor; 7.- Letrina; 8.- Passadís; 9.- Accés principal.

NÚM. D'ORDRE: 1.19.1.

NOM DEL JACIMENT: Corral del Maginet.

TERME MUNICIPAL: Vespella de Gaià, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 21' 16'' E / 41° 12' 17'' N.

ALÇADA: 224 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural ibèric final.

CRONOLOGIA: Ibèric Final/Tardo-republicà.

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: Es localitza al costat del Mas del Corral del Maginet, sobre un turó, des del qual es té una molt bona visibilitat de la plana, dins la partida d'Els Aragalls, al mateix centre del terme municipal de Vespella de Gaià, a 1 Km. del nucli urbà de la població. S'accedeix per un complicat camí que ha de salvar un desnivell de 100 m.

MATERIALS (1): No s'aprecien estructures arquitectòniques a la part superior ni al vessant del turó i no sembla que es conservi cap sota el "nivell 0". Per contra, sí que s'han identificat abundants materials ceràmics a nivell superficial, especialment al cim i al vessant E del turó, orientat cap al petit i poc poblat nucli de Vespella de Gaià. Bàsicament, s'han documentat fragments de ceràmica comuna ibèrica i d'àmfora ibèrica i itàlica.

VALORACIÓ (1): És difícil arribar a conclusions sobre aquest jaciment, a causa de les poques dades conegudes, però, tenint en compte els materials ceràmics detectats i la seva topografia, seria possible considerar-lo, de manera hipotètica, com un assentament indígena d'època tardo-republicana o ibèrica final, donada la presència de nombrosos fragments de ceràmica ibèrica i, sobretot, d'importació itàlica.

HISTORIAL (2): Fou descobert per **J. López Vilar** l'any 1989.

NÚM. D'ORDRE: 1.20.1.

NOM DEL JACIMENT: Les Costetes.

TERME MUNICIPAL: Vilallonga del Camp, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 12' 48'' E / 41° 12' 39'' N.

ALÇADA: 110 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Dolent.

UBICACIÓ: Es troba al NE del nucli urbà de Vilallonga del Camp, molt a prop del límit amb el terme municipal d'El Morell. S'accedeix per la carretera T-722, continuació de la T-721, que comunica Vilallonga del Camp i Picamoixons, passant per El Rourell i La Masó.

MATERIALS (1): No es detecten estructures arquitectòniques en superfície, però sí que s'ha constatat material ceràmic alto-imperial i baix-imperial. L'equip de l'*Ager Tarraconensis* només va poder recollir 1 fragment d'àmfora baix-imperial, 1 fragment de comuna indeterminada i 1 fragment de *tegula*. No es van poder detectar més materials per problemes amb el propietari.

VALORACIÓ (1): En opinió de **S.J. Keay**, es trata d'un assentament rural romà de tipus "vil·la" amb una cronologia, probablement, baix-imperial, que dominava una part de les terres fèrtils del marge esquerre de la Riera de la Selva. Nosaltres considerem massa arriscada aquesta conclusió, doncs, amb els poquíssims materials recuperats, pesem que no és possible

determinar la natura de l'assentament ni atribuir-li una cronologia concreta, si bé és cert, que les poques restes ceràmiques ara per ara evidenciades li atribuirien una datació baix-imperial.

HISTORIAL (2): Fou localitzat durant les prospeccions realitzades pel Servei d'Arqueologia de Tarragona en col·laboració amb la Universitat de *Southampton* (l'equip de l'*Ager Tarraconensis*) entre l'1 i el 30 de setembre de 1988. Els treballs foren dirigits per **S.J. Keay** i **J.A. Remolà i Vallverdú**.

BIBLIOGRAFIA (2): KEAY, S.J. i CARRETÉ, J.M., *Memòria de les prospeccions de l'Ager Tarraconensis 1985-1988* (memòria inèdita lliurada al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya) (núm. 2/3); CARRETÉ, J.M., KEAY, S.J. i MILLETT, M., *A Roman Provincial Capital and its Hinterland. The survey of the territory of Tarragona, Spain, 1985-1990*, Oxford 1995, p. 177.

NÚM. D'ORDRE: 1.20.2.

NOM DEL JACIMENT: El Cogoll II / Enterrament d'El Cogoll.

TERME MUNICIPAL: Vilallonga del Camp, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 11' 35'' E / 41° 13' 33'' N.

ALÇADA: 165 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Monument sepulcral.

CRONOLOGIA: Alt Imperi.

CONSERVACIÓ: Bo.

UBICACIÓ: Es situa a 2 Km. del nucli urbà d'Alcover, dins la partida d'El Cogoll, al límit entre els termes municipals d'Alcover i de Vilallonga del Camp. S'accedeix per la carretera T-722 que va de Vilallonga del Camp a Picamoixons.

DESCRIPCIÓ DE LES ESTRUCTURES (1): Es tracta d'un monument en forma de torre amb una alçada de 4 m., aproximadament, i planta rectangular de 5,20 m. X 3,80 m., fet en obra irregular i amb nucli d'*opus caementicium*. A la part superior encara es conserven 2 blocs motllurats de la cornisa que coronava el monument. Probablement, aquest sepulcre presentaria una decoració estucada i, a partir de les restes conservades, hem de pensar que seria del tipus conegut com a sepulcre sobre *podium* (o, utilitzant la nomenclatura emprada a la bibliografia italiana especialitzada, *monumento a podio*).

VALORACIÓ (1): El fet que no s'hagin realitzat excavacions fa difícil atribuir-li una cronologia precisa, però, sens dubte, la construcció d'aquest monument sepulcral turriforme sobre *podium* (en concret, del tipus *monumento a podio*) no sembla datable abans del darrer quart del s. I a.C. i, probablement, s'hauria de situar en època alto-imperial. Possiblement, aquest monument funerari estaria vinculat amb el proper jaciment d'El Cogoll I (Vilallonga del Camp, Tarragonès) (1.20.3.), situat a només 100 m. al SO, en el qual s'han documentat les restes d'un assentament rural romà de tipus "vil·la", amb vestigis tan significatius com un

edifici termal de planta basilical de cronologia alto-imperial. També es trobaria relacionat amb el proper sepulcre d'El Burguet (Alcover, Alt Camp) (3.2.1.), a només 1 Km. de distància, amb el qual, malgrat ser més petit i trobar-se en un pitjor estat de conservació, guarda notables semblances. És possible considerar ambdós monuments com a part integrant d'una àrea cementirial, probablement, pertanyent al centre d'explotació agropecuària localitzat a El Cogoll I, i més després d'haver-se documentat pels voltants del monument de Vilallonga del Camp tot un seguit d'enterraments en *tegula*, els quals, malauradament, han estat destruïts pels conreus.

HISTORIAL (2): A finals del s. XIX, **C. Vidal i Rosich** va identificar el monument d'El Cogoll II, juntament amb el d'El Burguet (3.2.1.), que es troba a escassament 1 Km., les restes dels quals havien aparegut de manera fortuïta durant l'obertura d'una pista rural que comunicava amb el Camí Vell de Reus. Poc després, ambdós monuments funeraris foren estudiats i publicats per l'arquitecte **J. Puig i Cadafalch**.

BIBLIOGRAFIA (2): VIDAL I ROSICH, C., *Alcover. Monografia Històrica*, Alcover 1897 (reed. 1973), pp. 16-17; PUIG I CADAFALCH, J., "Sepulcres d'Alcover", *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, VII (1921-1926), pp. 88-90; *Idem*, *L'Arquitectura romana a Catalunya*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 1934, p. 135 (reedició de J. Puig i Cadafalch, A. de Falguera i J. Goday, *L'arquitectura romànica a Catalunya. Precedents. L'arquitectura pre-romànica*, vol. I, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 1909; 2^a ed. facsímil, Barcelona 1983); MASSÓ CARBALLIDO, J., "El terme d'Alcover a l'antiguitat", *Alcover, estat de la qüestió*, Alcover 1987, pp. 53-54; SANMARTÍ, J., "Edificis sepulcrales romans dels Països Catalans, Aragó i Múrcia", *Fonaments*, 4 (1984), p. 112; AQUILUÉ, X., DUPRÉ, X., MASSÓ, J. i RUIZ DE ARBULO, J., *Guia Arqueològica Tarraconense*, Tarragona 1987 (especialment el capítol "Els monuments funeraris", pp. 153-160); *Idem*, *Tarraco. Guia arqueològica*, El Mèdol, Tarragona 1991, p. 92; *Idem*, *Guies del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Tàrraco*, El Mèdol, Tarragona 1999, pp. 108-109; CARRETÉ, J.M., KEAY, S.J. i MILLETT, M., *A Roman Provincial Capital and its Hinterland. The survey of the territory of Tarragona, Spain, 1985-1990*, Oxford 1995, pp. 19-20.

NÚM. D'ORDRE: 1.20.3.

NOM DEL JACIMENT: El Cogoll I / Vil·la d'El Cogoll.

TERME MUNICIPAL: Vilallonga del Camp, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 11' 31'' E / 41° 13' 31'' N.

ALÇADA: 145 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà (de tipus "vil·la").

CRONOLOGIA: Alt Imperi - Baix Imperi.

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: Es situa a la partida d'El Cogoll, al límit entre els termes municipals d'Alcover i de Vilallonga del Camp, 300 m. a l'O del Barranc d'El Burguet. S'accedeix per les carreteres T-722 i TV-7222, creuant el susdit barranc.

MATERIALS (1): Al jaciment, amb una extensió de 2 Km², s'han localitzat estructures arquitectòniques importants entre les quals destaca un edifici de planta rectangular absidiada, amb una orientació N-S, 16,5 m. de llargada X 5,5 m. d'amplada i murs d'*opus caementicium*. La nau principal contava amb 3 cossos separats per 4 murets perpendiculars a l'eix longitudinal de l'edifici, situats de 2 en 2 i que sobresurten 1 m. del parament interior de la nau. Pel costat N, n'hi ha un absis semi-circular que per l'exterior té forma rectangular. D'altra banda, s'han trobat nombrosos materials ceràmics d'època alto-imperial i baix-imperial (especialment, de Terra Sigil·lata Africana A, C i D).

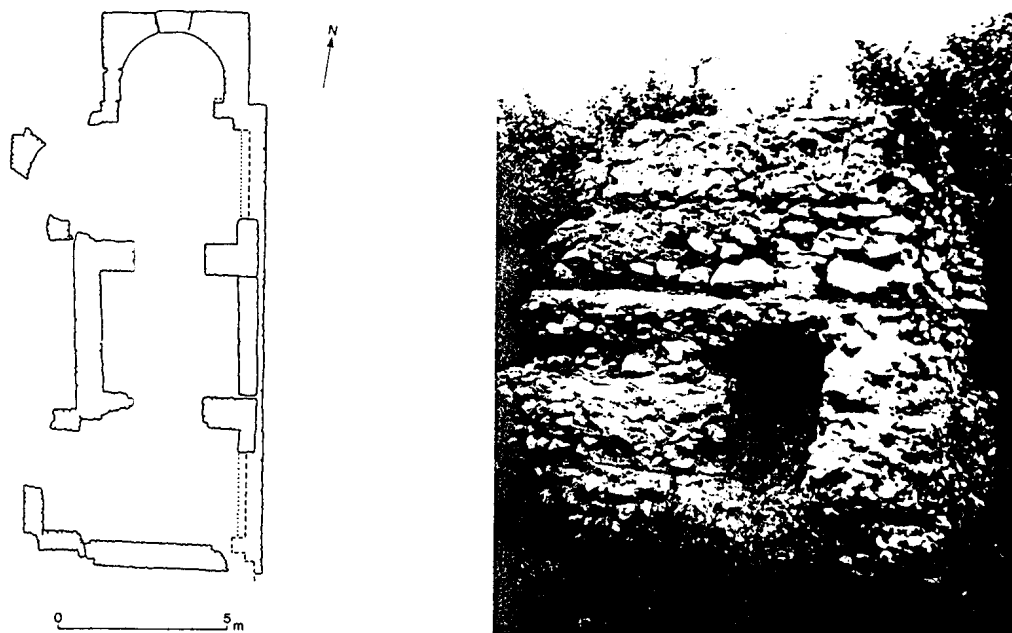

Figura XIV. Planta de l'estructura basilical exhumada a El Cogoll (1.20.3.)
i imatge del proper monument sepulcral (1.20.2.).

VALORACIÓ (1): A partir de les evidències arqueològiques podem dir que ens trobem davant un assentament rural romà de tipus "vil·la" amb una cronologia compresa entre els ss. I i V d.C. L'edifici de planta basilical, que constitueix la principal estructura localitzada, en un principi va ser interpretat com un temple pagà, però avui dia es considera com una edificació termal (sobretot arran de la troballa de les restes d'un possible *praefurnium*), construïda, probablement, vers el s. I d.C. (un sondeig que es va realitzar a l'exterior de l'edifici va mostrar que l'obra es recolzava sobre un nivell del s. I d.C.). A part d'aquest edifici pertanyent al complex termal de la vil·la, es poden vincular també amb aquesta el proper forn ceràmic localitzat a la partida del Mas d'El Burguet (Alcover, Alt Camp) (3.2.1.), en el qual, fonamentalment, es produïren àmfores del tipus Dressel 2-4, i els enterraments evidenciats a aquest mateix jaciment d'El Burguet i a d'El Cogoll II (Vilallonga del Camp, Tarragonès) (1.20.2.), que formarien part de la necròpolis de la vil·la.

HISTORIAL (2): El jaciment fou excavat per **M. Julià** l'any 1985, uns treballs arqueològics que foren continuats per **F. Tuset** l'any 1986.

BIBLIOGRAFIA (2): VIDAL I ROSICH, C., *Alcover. Monografia Històrica*, Alcover 1897 (reed. 1973), pp. 16-17; BATLLE, P., *Los Monumentos Arqueológicos y el Tesoro Artístico de Tarragona y su provincia durante los años 1936-39*, Poblet 1942, p. 67; DUPRÉ, X. i JULIÀ, M., “Un edifici de planta basílica a Vilallonga del Camp (Tarragonès)”, *Informació Arqueològica*, 42 (1984), pp. 58-61; MASSÓ CARBALLIDO, J., “El terme d’Alcover a l’Antiguitat”, *Alcover, estat de la qüestió*, Alcover 1987, pp. 37-56; AA.VV., *Anuari d’intervencions arqueològiques a Catalunya. Època romana. Antiguitat Tardana (Campanyes 1982-1989)*, Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 1, Barcelona 1993, p. 265; CARRETÉ, J.M., KEAY, S.J. i MILLETT, M., *A Roman Provincial Capital and its Hinterland. The survey of the territory of Tarragona, Spain, 1985-1990*, Oxford 1995, pp. 19-20.

NÚM. D’ORDRE: 1.21.1.

NOM DEL JACIMENT: Els Aragalls.

TERME MUNICIPAL: Vila-seca, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 09’ 50’’ E / 41° 06’ 06’’ N.

ALÇADA: 23 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural ibèric final - Assentament rural romà (de tipus “vil· la”).

CRONOLOGIA: Ibèric Final/Tardo-republicà - Alt Imperi.

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: Es troba als terrenys de l’empresa *Anheuser Busch Entertainment* que s’han destinat a la construcció d’un parc temàtic, “Port Aventura”. S’accedeix per l’autovia Tarragona-Salou i el desviament de Vila-seca. Es tracta d’una zona lleugerament enlairada, situada entre el Camí de La Carreró i el Camí d’El Racó.

MATERIALS (1): S’han documentat estructures arquitectòniques en superfície, concretament, diversos murs de pedra irregular amb morter de calç i angles reforçats amb carreus, la part inferior d’un dipòsit recobert amb *opus signinum*, vestigis d’una pavimentació amb empremtes que indiquen que podria pertànyer a un *torcularium* (una premsa de vi i/o oli) i 2 sitges amortitzades per a la construcció de les estructures esmentades amb anterioritat. D’altra banda, s’ha trobat també abundant material ceràmic a nivell superficial que ens indica una llarga ocupació de l’assentament. Especialment, s’ha detectat la presència de fragments de ceràmica ibèrica, de ceràmiques d’importació itàlica (sobretot, àmfors i ceràmica de vernís negre), de pàteres de ceràmica africana de la forma Lamboglia 9 i d’àmfors Dressel 20 i Haltern 70. Igualment, s’han detectat nombroses agulles d’ós, fíbules, 1 espàtula de bronze, 1 dau d’ós, diverses monedes (en concret, alguns encunys ibèrics de bronze, 2 denaris de plata del s. II a.C. i un altre del s. II d.C.) i materials arquitectònics descontextualitzats com 1 tambor de columna.

VALORACIÓ (1): La presència d’abundants materials d’època ibèrica i tardo-republicana, juntament amb l’existència de 2 sitges, que després foren amortitzades per altres estructures,

ens indica que es tracta d'un assentament ibèric, d'orígens imprecisos, que va perdurar al llarg de tot el període tardo-republicà com assentament rural ibèric final i que, donada la gran quantitat de materials alto-imperials i l'existència d'estructures arquitectòniques, va continuar en funcionament fins un moment indeterminat de l'Alt Imperi. És possible que l'establiment en qüestió, durant el seu període imperial, fos un assentament rural romà de tipus "vil·la", doncs les estructures arquitectòniques detectades pertanyents a aquest període semblen correspondre a la *pars rustica* d'un centre romà d'explotació agropecuària d'entitat.

HISTORIAL (2): El jaciment fou excavat entre 1979 i 1980 pel **Grup de Recerques Arqueològiques de Vila-seca**. L'any 1989, va néixer **CODEX, SCCL** per a realitzar una prospecció exhaustiva de tota la zona davant la imminent construcció del parc temàtic "Port Aventura" i fer el seguiment de les obres. L'any 1992, **J.M. Remolà i Vallverdú**, integrant del **CODEX, SCCL**, va realitzar una excavació d'urgència i un seguiment arqueològic al jaciment. El 1993, **Remolà i M. Adserias i Sans** continuaren les investigacions realitzant les mateixes tasques. L'any 1995, **J.M. Macias i Soler** féu un sondeig arran de les obres del col·lector de La Boella.

BIBLIOGRAFIA (2): CODEX, SCCL, *Avantprojecte d'intervenció en la zona afectada per la construcció del parc d'atraccions de la Busch Gardens* (projecte d'excavació lliurat al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Tarragona 1989); SÁNCHEZ CAMPOY, E., JÁRREGA, R. i OLIVARES, D., "Excavació arqueològica a la vil·la romana del Mas d'en Gras", *Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana (Tarragona, 15-17 d'abril de 1999)*, J. Ruiz de Arbulo (ed.), Documents d'Arqueologia Clàssica, 3, Tarragona 2000, p. 244.

NÚM. D'ORDRE: 1.21.2.

NOM DEL JACIMENT: Vil·la Bayer.

TERME MUNICIPAL: Vila-seca, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 10' 15'' E / 41° 05' 58'' N.

ALÇADA: 13 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Dolent.

UBICACIÓ: Es situa al N de l'Ermita de La Pineda, dins els terrenys de l'empresa Bayer (fet que ha donat nom al jaciment en qüestió). S'accedeix per l'autovia Tarragona-Salou, agafant el desviament de Vila-seca.

MATERIALS (1): Només s'ha constatat la presència d'algunes motlures de marbre i de diversos carreus. Tot i això, hi ha notícies d'haver-se trobat 2 mosaics.

VALORACIÓ (1): Les restes documentades són del tot insuficients per a poder determinar la cronologia i la natura del jaciment (tot i que, sovint, ha estat considerat com la *pars urbana* d'un assentament rural romà de tipus "vil·la").

HISTORIAL (2): A mitjans dels anys 30, **J. Serra Vilaró** va realitzar un sondeig. Més recentment, el **Grup de Recerques Arqueològiques de Vila-seca** va excavar el jaciment amb caràcter d'urgència, arran de l'inici imminent d'unes obres als terrenys de l'empresa *Bayer*.

BIBLIOGRAFIA (2): SERRA VILARÓ, J., "Callípolis", *Boletín Arqueológico*, èp. IV, 31 (1950), pp. 129-130; SÁNCHEZ REAL, J., "El mosaico de los peces encontrado en La Pineda", *Diario Español* (5 de juny de 1960), p. 3; CODEX, SCCL, *Avantprojecte d'intervenció arqueològica a la zona II* (projecte d'excavació lliurat al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Tarragona 1989); SÁNCHEZ CAMPOY, E., JÁRREGA, R. i OLIVARES, D., "Excavació arqueològica a la vil·la romana del Mas d'en Gras", *Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana (Tarragona, 15-17 d'abril de 1999)*, J. Ruiz de Arbulo (ed.), Documents d'Arqueologia Clàssica, 3, Tarragona 2000, p. 244.

NÚM. D'ORDRE: 1.21.3.

NOM DEL JACIMENT: La Canaleta / Forn de Vila-seca i Salou.

TERME MUNICIPAL: Vila-seca, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 08' 41'' E / 41° 08' 56'' N.

ALÇADA: 38-45 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural ibèric final - Assentament rural romà - Forn ceràmic.

CRONOLOGIA: Ibèric Final/Tardo-republicà - Alt Imperi.

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: Es situa a la partida de La Canaleta, al NO del nucli urbà de Vila-seca, i s'arriba a ell pel Camí de Riudoms a Vila-seca (o Camí Fondo), que constitueix la sortida NO de la susdita població.

MATERIALS (1): No s'han trobat estructures arquitectòniques pròpiament dites *in situ* a nivell superficial, i, tan sols, ha estat possible localitzar 1 carreu de soldó i, més al SO, restes de 2 basses o dipòsits de decantació amb revestiment d'*opus signinum* que avui es troben soterrades. El fet que aquests dipòsits apareguessin a certa profunditat fa pensar en la possibilitat de que encara quedin sota el "nivell 0" estructures *in situ*. D'altra banda, es tenen notícies sobre la troballa d'estructures i materials romans dispersos en superfície al costat del Castell dels Olzina, vers el NE. Sí que s'ha detectat abundant material ceràmic en superfície, fonamentalment, comuna ibèrica pintada i romana, àmfora ibèrica i tarragonesa i Terra Sigil·lata Sudgal·lica i Hispànica. Crida especialment l'atenció, la presència de "rebuigs de forn" i la nombrosa quantitat de fragments d'àmfora de producció local. **P. Gebellí Borràs**, que ha estudiat els materials amfòrics procedents del jaciment de La Canaleta, ha pogut

distingir 3 tipus amfòrics: Pascual 1, Oberaden 74 i Dressel 2-4. Entre el material amfòric estudiat per **Gebellí** van aparèixer alguns fragments amb segells. En efecte, l'autor va identificar 2 fragments d'àmfora amb el segell «*PHILODAMVS*», concretament, 1 vora d'Oberaden 74 amb restes de la cartela envoltada de perles dobles típica d'aquest segell i 1 petit fragment amfòric amb un segell en què es podia llegir «.../LODAMVS». **Gebellí** també es refereix a l'aparició d'1 àmfora Oberaden 74 amb segell «*SEX DOMITI*», peça que no va poder estudiar i que només coneix arran de les informacions donades per un aficionat local.

VALORACIÓ (1): A partir de les restes detectades i les notícies que es conserven sobre el jaciment, els arqueòlegs l'identifiquen amb un assentament rural romà de tipus "vil·la" de cronologia alto-imperial, però amb precedents tardo-republicans, que contaria amb una àmplia *pars rustica* dotada, fins i tot, d'un forn de producció ceràmica (tal i com sembla indicar la troballa de "rebuigs de forn" i les nombroses restes d'àmfora tarragonesa), del què no s'ha trobat la seva estructura arquitectònica. **P. Gebellí Borràs** (1996) ha associat aquest forn del jaciment de La Canaleta amb una notícia de **J. Serra Vilaró**, de l'any 1930, que parlava de la presència d'un forn i de tot un seguit d'àmfores molt a prop del nucli urbà de Vila-seca, «*una alfareria romana que está por excavar... en ella... se fabricaban ánforas*». D'altra banda, **R. Járrega Domínguez**, que ha realitzat un parell d'estudis sobre els centres terrissaires del Camp de Tarragona (1995 i 1996), no es refereix al jaciment de La Canaleta i, simplement, parla, recollint la notícia de **Serra Vilaró**, de la possible existència d'un forn ceràmic al "Terme de Vila-seca/Salou". En un primer moment, **Járrega** (1995) va relacionar amb aquest taller el fragment d'àmfora de la forma Dressel 2-4 que publicà **A. Tchernia** (1971) i que, segons l'esmentat autor, fou trobat per **H. Vertet** entre Cambrils i Salou, juntament amb altres restes ceràmiques atribuïbles a una terrisseria. El mateix **Járrega**, a un segon treball (1996), desmenteix aquesta suposició i conclou que la situació de la troballa que menciona **Tchernia** entre Cambrils i Salou defineix una topografia diferent, que correspon amb la del jaciment d'El Cap de Sant Pere (Cambrils, Baix Camp) (2.9.5.), tal i com ja havien afirmat **M. Adserias i Sans**, **J. Massó Carballido** i **Ll. Pallejà** a la *Carta arqueològica del Baix Camp* (Barcelona 1993). **Gebellí**, a partir dels materials procedents del jaciment de La Canaleta associats a la producció d'un taller ceràmic, entre els què ha pogut distingir la presència d'àmfores Pascual 1, Oberaden 74 i Dressel 2-4, ha fixat la cronologia del jaciment. Per ell, la producció del forn s'inicia en època d'August abans del canvi d'Era amb els tipus Oberaden 74 i Pascual 1. Durant el principat de Tiberi el tipus Dressel 2-4 substituiria a la Pascual 1, mentre que l'Oberaden 74 perduraria fins algun moment més avançat del s. I d.C. El fet que la Pascual 1 sigui substituïda com envàs exportador vinícola per la Dressel 2-4 i que l'Oberaden 74 continuï essent fabricada, possiblement indiqui que aquesta última no fou destinada a l'exportació de vi. Les cronologies obtingudes per **Gebellí** indiquen que l'inici de l'exportació vinícola al Camp de Tarragona s'inicià amb més retard que a la Laietània, doncs mentre l'àrea laietana començà les seves produccions a finals del període tardo-republicà o a inicis del govern d'August, al Camp de Tarragona s'hauria d'esperar fins a les darreries de l'època augustiana o inicis del principat de Tiberi. La presència d'àmfores tipus Pascual 1 i Oberaden 74, indicarien que el forn de La Canaleta fou un dels primers en iniciar la seva activitat dins el Camp de Tarragona. D'altra banda, **Gebellí** suggereix la relació entre el segell «*PHILODAMVS*» (habitualment, associat amb el taller laietà de Sot del Camp) i el forn de La Canaleta, a partir de l'estudi de la pasta de les peces on ha estat identificat. La difusió de les Oberaden 74 amb segell «*PHILODAMVS*» (que, segons l'autor, haurien estat fabricades a La Canaleta) és bastant àmplia, doncs s'han trobat fragments a *Tarraco*, al Sot del Camp (Maresme), a Menorca, a El Soler (València) i a diversos jaciments del Sud de França (*Ruscino*, *Cayla-de-Mailhac*, *Ensérune*, *Magalas*, *Vieille-Toulouse* i *Ladum*).

HISTORIAL (2): El jaciment fou excavat pel **Grup de Recerques Arqueològiques de Vila-seca** i diversos autors, especialment **P. Gebellí Borràs**, s'han interessat per l'estudi dels seus materials.

BIBLIOGRAFIA (2): SERRA VILARÓ, J., *Excavaciones en la Necrópolis romano-cristiana de Tarragona*, Memorias de la Junta Superior de Excavaciones y Antigüedades, 111, Madrid 1930, p. 102; TCHERNIA, A., "Les amphores vinaires de Tarraconaise et leur exportation au début de l'Empire", *Archivo Español de Arqueología*, 44 (1971), p. 70; MIRÓ, J., "Les marques C. MVSSIDI NEPOTIS i PHILODAMVS i la producció d'àmfores Dressel 28 i Dressel 7/11 a Catalunya", *Pyrenae*, 17-18 (1981-82), pp. 139-164; MASSÓ, J. i BERMÚDEZ, A., "El horno cerámico del Barranc de la Premsa Cremada", *Butlletí Arqueològic*, èp. V, 6-7 (1984-85), p. 66; JUAN TOVAR, L.C., "Los talleres cerámicos de época romana en la provincia de Tarragona: estado de la cuestión", *Acta Arqueològica de Tarragona*, II (1988-89), pp. 13-17; ADSERIAS, M., MASSÓ, J. i PALLEJÀ, Ll., *Carta arqueològica del Baix Camp*, Generalitat de Catalunya, Barcelona 1993, pp. 80-81; JÁRREGA DOMÍNGUEZ, R., "Les àmfores romanes del Camp de Tarragona i la producció del vi tarraconense", *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 5 (1995), p. 183; *Idem*, "Poblamiento rural y producción anfórica en el territorium de Tarraco", *Journal of Roman Archaeology*, 9 (1996), pp. 471-483; GEBELLÍ BORRÀS, P., "Un nou centre productor d'àmfores al Camp de Tarragona. El forn de La Canaleta i el segell PHILODAMVS", *Butlletí Arqueològic*, èp. V, 18 (1996), pp. 69-96; SÁNCHEZ CAMPOY, E., JÁRREGA, R. i OLIVARES, D., "Excavació arqueològica a la vil·la romana del Mas d'en Gras", *Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana (Tarragona, 15-17 d'abril de 1999)*, J. Ruiz de Arbulo (ed.), Documents d'Arqueologia Clàssica, 3, Tarragona 2000, p. 244.

NÚM. D'ORDRE: 1.21.4.

NOM DEL JACIMENT: Partida de La Carreró.

TERME MUNICIPAL: Vila-seca, Tarragonès.

COORDENADES: No disponibles.

ALÇADA: No disponible.

TIPUS DE JACIMENT: Enterrament d'inhumació.

CRONOLOGIA: Roma.

CONSERVACIÓ: Destruït.

UBICACIÓ: Possiblement, es situava a la partida de La Carreró, dins els terrenys adquirits per l'empresa *Anheuser Busch Entertainment* per a la construcció del parc temàtic "Port Aventura", als quals s'accedeix a través de l'autovia Tarragona-Salou i del desviament a Vila-seca.

MATERIALS (1): Només es va localitzar 1 enterrament, del qual tant sols ens resta una descripció.

VALORACIÓ (1): Sembla que es tractava d'un sepulcre de lloses fet amb plaques de marbre reaprofitades, procedents, segurament, d'alguna construcció propera, i no d'un veritable sarcòfag, tal i com s'insinua a la mateixa notícia conservada.

HISTORIAL (2): Fou descobert l'any 1847.

BIBLIOGRAFIA (2): GIBERT I OLIVER, A.M., *Callípolis-Salauris. Aplec documental de notícies històriques: Solcina (Vila-seca), La Pineda, Port de Salou, Platja de Barenys i Vilafortuny*, Monografies de Vila-seca/Salou, 13, Vila-seca/Salou 1988, p. 20; SÁNCHEZ CAMPOY, E., JÁRREGA, R. i OLIVARES, D., "Excavació arqueològica a la vil·la romana del Mas d'en Gras", *Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana (Tarragona, 15-17 d'abril de 1999)*, J. Ruiz de Arbulo (ed.), Documents d'Arqueologia Clàssica, 3, Tarragona 2000, p. 244.

NÚM. D'ORDRE: 1.21.5.

NOM DEL JACIMENT: Cal·lípolis.

TERME MUNICIPAL: Vila-seca, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 11' 10-60'' E / 41° 10' 10-60'' N.

ALÇADA: 1-5 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural romà (de tipus "vil·la").

CRONOLOGIA: Alt Imperi - Visigòtic (s. VI d.C.).

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: Es situa a 8 Km. de Tarragona davant mateix de la Platja de La Pineda, entre les partides del Prat de Ponç i del Prat d'Albinyana, a uns 250 m. de la línia de costa actual. S'accedeix per la carretera TV-3146, que uneix Tarragona i Salou, agafant el desviament que porta a La Pineda i fins al Camping "Cal·lípolis".

MATERIALS (1): S'ha documentat una gran quantitat de material ceràmic, sobretot, ceràmica de tradició ibèrica, vaixel·la de procedència campaniana i, molt especialment, Terra Sigillata Africana A (formes Lamboglia 2b, 3a i 3b) i D (formes Hayes 58b, 61a i 67 i Lamboglia 9) i àmfores de procedència bètica i nord-africana (tipus Keay 6, 7, 13, 23, etc...). Altrament, s'han evidenciat nombroses estructures arquitectòniques d'entitat, en concret, un conjunt de 8 dòlies, 1 contrapès de premsa de lliure, diverses canalitzacions i dipòsits, diversos murs (tant d'*opus quadratum* com d'*opus caementicium* o, simplement, lligats amb argila), les restes d'1 porxo i, especialment, tot un seguit d'àmbits amb funcionalitat termal (que es troben travessats pel Camí Vell de Salou), un dels quals estava pavimentat amb el famós "Mosaic dels Peixos" (que, actualment, es conserva al Museu Nacional Arqueològic de Tarragona). Cal esmentar que els vestigis conservats d'aquests àmbits de caire termal (sobre els quals s'han centrat les tasques arqueològiques) corresponen, pràcticament, a les parets de fonamentació o de delimitació dels *hypocausta* (uns 20 o 30 cm. per sobre de la cota dels paviments) i que el seu estudi resulta molt complicat degut a les successives fases de

reformes que van experimentar al llarg del temps, que, lògicament, suposaven el desmunt de les restes corresponents a la fase anterior.

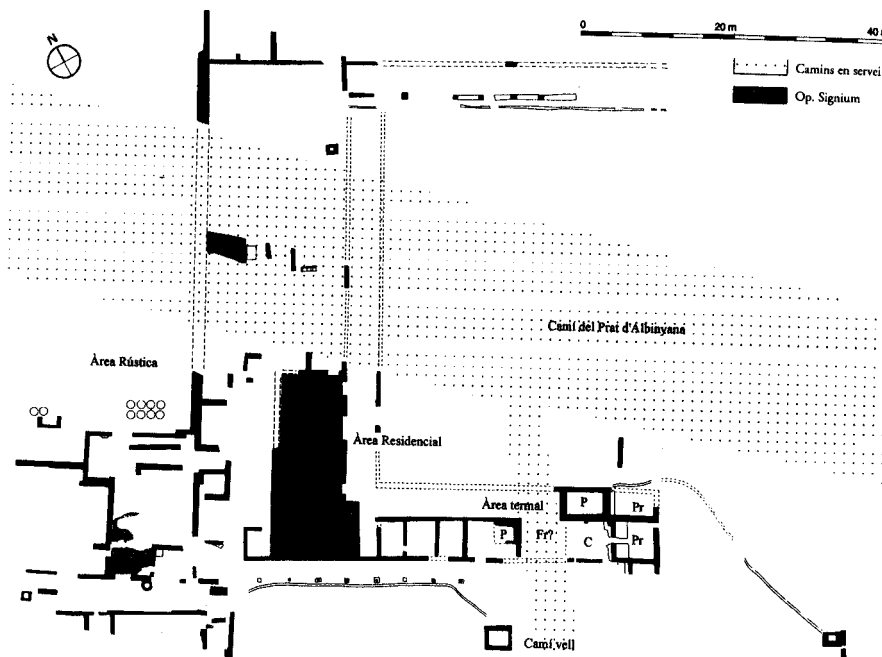

Figura XV. Planta de la vil·la romana de Cal·lípolis (1.21.5.)
(segons J.M. Macias Solé).

VALORACIÓ (1): Tenint en compte la situació topogràfica del jaciment i la notable magnitud de les restes exhumades, alguns historiadors pensaren, en un principi, que es tractava de l'enigmàtica ciutat de Cal·lípolis, mencionada per **Aviè** a l'*Ora Maritima* (**Aviè**, *Or. marit.* 512-519). Per aquesta raó, aquest nom identifica el jaciment. Avui dia, n'hi ha unanimitat en considerar el jaciment com un assentament rural romà de tipus "vil·la" (amb una extensió mínima de 8000 m²). Els treballs arqueològics desenvolupats permeten diferenciar (tot i que encara resten moltes llacunes, doncs han predominat les tasques de delimitació sobre les d'excavació intensiva) diversos àmbits funcionals entre els quals destaca la part residencial (*pars urbana*), de la que només es coneixen alguns murs d'*opus quadratum* i les restes d'un porxo, que devia comptar amb un conjunt termal annex, que constitueix la part més treballada i, per tant, millor coneguda del jaciment. Tal i com hem comentat, s'han trobat també, vers el N de la zona residencial i termal de la vil·la, restes de murs d'*opus caementicium* (o, simplement, lligats amb argila), de menor envergadura arquitectònica, un conjunt de 8 dòlies, que evidenciarien una zona d'emmagatzematge, 1 contrapès de premsa de lliure, que ens podria indicar la presència d'una premsa de vi i/o oli (un *torcularium*), i diverses clavegueres i dipòsits, que, probablement, ens estan documentant la *pars rustica* de l'assentament. S'han establert 4 fases de reforma o transformació de l'àrea termal de l'establiment, que resten pendents de confirmació, donada la dificultat que el seu estudi comporta:

a) De la primera fase, es coneix 1 gran *hypocaustum*, possiblement d'un *caldarium*, amb una compartimentació interna i murs en *opus caementicium*. També s'han localitzat les restes del seu forn. Al costat n'hi ha 1 piscina (*natatio*) de grans dimensions (potser, 1 *alveus* o *solium* d'ús col·lectiu) que no conserva ni el paviment ni l'*hypocaustum* inferior, però que encara presenta 2 canonades, 1 de plom, que devia fer de desguàs vers una claveguera de la qual queda un tram, i 1 altra de ceràmica, que devia ser una obertura de tir del foc del forn.

Cadascuna d'aquestes estances tenia un forn propi, fet que ha documentat l'arqueologia. Segurament, aquesta primera fase de les termes s'ha de situar en època alto-imperial, quan l'assentament, probablement, es trobava en el seu moment de màxim desenvolupament. El final d'aquesta fase s'hauria de situar entorn al s. III d.C., segons indica el farciment d'obliteració de la claveguera de desguàs de la piscina. Pel que fa a les restes localitzades a l'altre costat del Camí Vell de Salou (que, com hem dit, divideix les restes en dues parts), sembla correspondre a aquesta primera fase una petita piscina pavimentada en *opus signinum*, que fou inutilitzada més endavant pel "Mosaic del Peixos", que devia estar relacionada amb una habitació annexa de dimensions encara no precisades.

b) La segona fase, no està gaire ben definida i només es constata l'obliteració de la claveguera de la gran piscina de la primera fase (s. III d.C.) i la implantació del "Mosaic dels Peixos" de 6,25 X 4,50 m. (uns 28 m²), que, a partir de criteris estilístics, **R. Navarro Sáez** situa al primer quart del s. III d.C. i que **A. Balil** i **R. Mondelo** daten al final del segon quart del ss. III d.C. El mosaic s'integra en el marc arquitectònic de la primera fase i respon a una elevació i un embelliment del paviment que, implícitament, comportà la inutilització de la piscina de la fase anterior.

c) Durant la tercera fase, es produeix una gran remodelació que es tradueix en una reducció de l'espai i en una transformació de l'esquema funcional. La reforma s'ha de relacionar amb el desgast de les estructures alto-imperials i amb una diferent mentalitat en l'ús i el manteniment de les termes. Dintre de l'*hypocaustum* de la primera fase s'estableixen com a mínim 4 estances (2 rectangulars i 2 semi-circulars), de les quals 3 encara conserven la pavimentació en *opus signinum* i l'hipocaust inferior que reposa sobre el de la primera fase. Gràcies als farciments constructius identificats a l'exterior de les exedres, aquesta fase es pot datar durant la segona meitat del s. IV i tot el s. V d.C., mentre que la seva transformació i/o abandonament es produeix durant la segona meitat del s. V i tot el s. VI d.C., moment en el qual es devia desmuntar el paviment i l'hipocaust de l'estança que no els conserva. Els antics forns s'abandonen i es basteixen 2 petits *caldaria* rectangulars i independents amb una piscina semi-circular d'ús individual (*solium*). Possiblement, els nous forns que alimentarien els *hypocausta* s'ubicarien a l'extrem oposat dels de la primera fase. També s'aprecia com l'espai de la piscina (*natatio*) de la primera fase és compartimentat.

d) Al llarg de la quarta fase, es redueix encara més l'espai termal i es fa una intensa reutilització de materials constructius anteriors. El grau de conservació d'aquestes estructures és menor degut a la seva proximitat amb els nivells de conreus agrícoles i només es conserven 2 *hypocausta*, que es situen sobre les restes de les 2 habitacions rectangulars de la fase anterior, i el corresponent forn, que de nou ha canviat la seva ubicació i que, a partir d'aquests moments, ocupa parcialment la piscina de la primera fase i que havia estat compartimentada a la fase III. Per a fixar la cronologia només es compta amb una presència significativa de ceràmica del s. VI d.C., que podrien fixar el moment del seu abandonament. Sí que és segur que aquesta fase constitueix la darrera del conjunt termal, tal i com indiquen els nivells d'obliteració del forn i dels *hypocausta*.

En definitiva, pel que fa a la cronologia de l'assentament en qüestió, cal dir que no es pot precisar exactament el moment de la seva implantació. No obstant això, la presència de ceràmiques de producció campaniana fan pensar en un origen a finals de l'època tardo-republicana. D'altra banda, s'ha constatat que les zones més perifèriques, és a dir, les pertanyents a la *pars rustica*, es degueren abandonar primer (entre els ss. III i IV d.C.), mentre que als espais centrals, on les restes arquitectòniques són més importants i, conseqüentment, més aprofitables, la perdurabilitat fou més gran. La data més moderna ha estat proporcionada per elements ceràmics del s. VI d.C., localitzats a la quarta fase del conjunt termal. Ara per ara, no s'ha exhumat cap enterrament a l'indret, però a la zona de serveis, abandonada vers el s. III o IV d.C., s'observen indicis que podrien fer pensar en

l'existència d'un espai funerari d'inhumació baix-imperial. La situació del jaciment en qüestió, a la vora del mar (que permetia gaudir d'un atractiu paisatge i que possibilitava una major diversificació dels recursos econòmics) i molt a prop del pas de la *Via Augusta* (el principal eix viari que travessava el *territorium* de *Tarraco* i amb el qual estaria connectat mitjançant un camí secundari), presenta les condicions topogràfiques que, en època romana, es requerien per implantar una explotació agropecuària de gran entitat, la qual cosa explica el fet que, en efecte, al llarg de la costa tarragonina, seguint les mateixes directrius, es localitzin diversos assentaments rurals romans de tipus “vil·la”.

HISTORIAL (2): El primer en constatar el jaciment fou **B. Hernández Sanahuja**, l'any 1855, i, des de bon començament, va suscitar una gran expectació entre els investigadors de l'època, obsessionats per trobar la ubicació de la ciutat de Cal·lípolis (**Aviè**, *Or. marit.* 512-519), com **A.M. Gibert i Oliver**, qui, l'any 1900, el va identificar amb la susdita ciutat, una opinió que, més endavant, fou refusada per **E. Saavedra** i per **E. Morera i Llaurador**, que situaren Cal·lípolis a una àrea suburbial de *Tarraco*, anticipant-se a **P. Bosch Gimpera** i **J.M. de Navascués**, que l'acabaren per identificar amb la mateixa Tarragona. L'any 1937, **J. Serra Vilaró** va iniciar unes excavacions arqueològiques a l'indret, les quals es van perllongar fins al 1950, i es va tornar a decantar per una localització de Cal·lípolis a La Pineda, una teoria que va seguir **E. Serres Sena**. Altrament, **J. Sánchez Real** va sotmetre el controvertit text d'**Aviè** a una nova anàlisi (plantejant dues hipòtesis, sense decantar-se per cap d'elles: o bé Cal·lípolis es trobava entre el desguàs del riu Llastres i el Cap de Salou, o bé es tractava simplement d'un qualificatiu, “ciutat bella”, referit a la ciutat de *Tarraco*) i durant els anys 1955 i 1956, després d'una exploració fotogràfica aèria feta l'any 1953 amb el finançament de la *William L. Bryant Foundation*, va prosseguir les tasques arqueològiques, descobrint el “Mosaic dels Peixos” que, l'any 1960, fou traslladat al Museu Arqueològic de Tarragona. Les intervencions sobre el jaciment continuaren durant els anys 1965, 1973, 1974, 1976 i 1979, de les quals només tenim constància gràcies a les descripcions efectuades per **E. Ballart i Mario** i **J. Sabaté** a través de les notícies publicades al *Diario Español* i *La Voz la Costa Dorada*. Després d'un moment de relaxació de les tasques arqueològiques, a principis dels anys 90, **CODEX, SCCL** inicià les seves excavacions. Els anys 1991 i 1992, **E. Ramon Sariñena** fou l'encarregada de dirigir dues excavacions d'urgència. L'any 1992, **J.A. Remolà i Vallverdú** i **J. Cardell i Perelló** van realitzar una nova excavació d'urgència, un treball que fou continuat, el mateix any, pel propi **Cardell i Perelló** i per **J. Macias i Soler**, que van fer dues intervencions més d'aquesta natura. L'any 1993, **Macias** va realitzar, novament, una excavació d'urgència i **F. Tuset i Bertran** va dirigir dues més. Durant l'any 1994, es desenvoluparen també excavacions d'urgència, una per part de **C. Benet i Arque** i altre a càrrec de **Macias**. Aquest darrer investigador, va fer dues intervencions d'urgència més el 1995. Els anys 1995 i 1996, **J. Menchon i Bes** va realitzar un parell de sondeigs i un seguiment arqueològic.

BIBLIOGRAFIA (2): PONS D'ICART, Ll., *Libro de las grandezas y cosas memorables de la metropolitana, insigne y famosa ciudad de Tarragona*, Lleida 1572 (ed. catalana, E. Duran, *Lluís Ponç d'Icart i el “Llibre de les grandeses de Tarragona”*, Curial, Barcelona 1984); HERNÁNDEZ SANAHUJA, B., *Resumen histórico-crítico de la ciudad de Tarragona desde su fundación hasta la época romana*, Tarragona 1855, p. 25; *Idem, Historia de Tarragona desde los más remotos tiempos hasta la época de la restauración cristiana. Editada, anotada y continuada hasta nuestros días por D. Emilio Morera Llauradó*, vol. I, Tipografía de Adolfo Alegret, Tarragona 1892, p. 142; SAAVEDRA, E., *Obras públicas y monumentales de la España antigua*, Madrid 1862 (Discurso de la Real Academia de la Historia); MORERA LLAURADÓ, E., *Tarragona antigua y moderna. Descripción*

histórico-arqueològica de todos sus monumentos y edificios públicos civiles, eclesiásticos y militares y guía para su fácil visita, examen e inspección, Tarragona 1894 (reed. en facsímil de la primera edició, València 1998); *Idem*, *Provincia de Tarragona, Geografía General de Catalunya*, F. Carreras i Candi (dir.), vol. IV, Barcelona 1910; GIBERT I OLIVER, A.M., *Ciutats focenses del litoral cosetà*, Barcelona 1900, p. 48; *Idem*, *Callípolis-Salauris. Aplec documental de notícies històriques: Solcina (Vila-seca), La Pineda, Port de Salou, Platja de Barenys i Vilafortuny*, Monografies de Vila-seca/Salou, 13, Vila-seca/Salou 1988; SCHULTEN, A., *Avieno. Ora Maritima. Fontes Hispaniae Antiquae*, I, Barcelona 1922, p. 150; *Idem*, *Tarraco*, Barcelona 1948 (reed. Tarragona 1976), p. 22; BOSCH GIMPERA, P., “Problemes d’història antiga i arqueològica tarragonina”, *Butlletí Arqueològic*, èp. III, 28 (1925), pp. 125-130; *Idem*, *Etnologia de la Península Ibèrica*, Barcelona 1932, pp. 319 i 391; NAVASCUÉS, J.M., “Tarragona”, *IV Congreso Internacional de Arqueología*, Barcelona 1929, pp. 43-44; SERRA VILARÓ, J., “Callípolis”, *Boletín Arqueológico*, èp. IV, 31 (1950), pp. 123-136; SERRES SENA, E., “Callípolis”, *ibidem*, èp. IV, 35-40 (1952), pp. 13-19; *Idem*, “La Pineda-Callípolis”, *La Canonja. Llocs, termes i un capbreu*, Centre d’Estudis Canongins “Ponç Castellví”, La Canonja (Tarragona) 1987, pp. 11-28; SÁNCHEZ REAL, J., “Callípolis”, *Boletín Arqueológico*, èp. IV, 51-52 (1955), pp. 97-106; *Idem*, *Callípolis*, Sección de Arqueología y Historia, 12, Instituto de Estudios Tarraconenses “Ramon Berenguer IV”, Tarragona 1955, p. 100; *Idem*, “El mosaico de los peces encontrado en La Pineda”, *Diario Español* (5 de juny de 1960), p. 3; *Idem*, “En busca de Cal· lípolis”, *Treballs Canongins*, 7 (1990), pp. 133-186; BALIL, A., “Las escuelas musivarias del Conventus Tarraconensis”, *I Colloque de la Mosaïque Greco-romaine (Paris, 1963)*, París 1965, pp. 29-39 (figs. 1-13); RECASENS I COMES, J.M., *La Ciutat de Tarragona*, vol. I, Editorial Barcino, Barcelona 1966, pp. 91-94; BOBADILLA, M., “El mosaico de peces de La Pineda (Tarragona)”, *Pyrenae*, 5 (1969), pp. 141-153; BALLART I MARIO, E., “Restos arqueológicos junto al camping Callípolis”, *La Voz de la Costa Dorada*, 46 (20 de juny de 1974); *Idem*, “Callípolis. Nuevos hallazgos”, *ibidem*, 286 (25 de gener de 1974), pp. 4-5; NAVARRO SÁEZ, R., *Los mosaicos romanos de Tarragona* (4 vols.), Universitat de Barcelona, vol. III, Barcelona 1979 (Tesis Doctoral inèdita); GORGES, J.-P., *Les villas Hispano-romaines*, París 1979, p. 419 (T 53); FERNÁNDEZ CASTRO, M.C., *Las villas romanas en España*, Madrid 1982; BALIL, A. i MONDELO, R., “El mosaico con representación de peces hallado en las proximidades de Tarragona”, *Boletín del Seminario de Estudios de Arte y Arqueología*, II (1985), pp. 251-256; MASSÓ CARBALLIDO, J., “La Via Augusta al seu pas per la Costa Daurada. Fixació del tram Tàrraco-Tria Capita”, *XXIX Assemblée Intercomarcal d’Estudiosos*, Sitges 1985, pp. 111-119; AQUILUÉ, X., “El poblament dispers als voltants de Tàrraco”, *Guia Arqueològica Tarraconense*, cap. 18, Tarragona 1987, pp. 145-147; TOVAR, A., *Iberische Landeskunde. Tarraconensis*, III, Baden-Baden 1989, p. 442; ALFÖLDY, G., *Tarraco*, Forum 8, Tarragona 1991, pp. 22-23; CODEX SCCL, *Memòries de les intervencions arqueològiques realitzades al càmping Cal· lípolis* (mecanoscrits inèdits, Tarragona 1991-1999); *Idem*, *Memòries de les prospeccions arqueològiques als terrenys de l’Autoritat Portuària de Tarragona (Vila-seca i Tarragona, Tarragonès)*. 1995 (mecanoscrit inèdit, Tarragona 1996); ICART, J., “Cal· lípolis fou Tàrraco”, *Faventia*, 15/1 (1993), pp. 79-89; DURÁN, M., *Iconografía de los mosaicos romanos en la Hispania alto-imperial*, Barcelona 1993; MACIAS I SOLER, J.M. i TUSET BELTRAN, F., “Excavacions arqueològiques a la vil· la romana de Cal· lípolis (Vila-seca, Tarragonès). Anys 1991-1993”, *Tribuna d’Arqueologia 1994-1995*, pp. 114-121; OTIÑA, P. i RUIZ DE ARBULO, J., “De Cese a Tàrraco. Evidencias y reflexiones sobre la Tarragona ibèrica y el proceso de romanización”, *Empúries*, 52 (2000), pp. 112-113; MACIAS I SOLER, J.M., “La vil· la romana de Cal· lípolis (Vila-seca, Tarragonès)”, *Tàrraco 99. Arqueologia d’una capital provincial romana (Tarragona, 15-17 d’abril de 1999)*, J. Ruiz de

Arbulo (ed.), Documents d'Arqueologia Clàssica, 3, Tarragona 2000, pp. 207-222; SÁNCHEZ CAMPOY, E., JÁRREGA, R. i OLIVARES, D., "Excavació arqueològica a la vil·la romana del Mas d'en Gras", *ibidem*, p. 244.

NÚM. D'ORDRE: 1.21.6.

NOM DEL JACIMENT: Corral del Baló.

TERME MUNICIPAL: Vila-seca, Tarragonès.

COORDENADES: 1° 10' 47'' E / 41° 04' 39'' N.

ALÇADA: 5 m.s.n.m.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural ibèric final.

CRONOLOGIA: Ibèric Final/Tardo-republicà.

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: Es situa a un lloc totalment pla, al costat del pont de La Palanca, 100 m. al N de l'Aquaparc i 400 m. a l'E d'El Mirador de Salou.

MATERIALS (1): Al jaciment, que es troba en perill de destrucció per l'avanç urbanístic, s'han documentat, fonamentalment, fragments d'àmfora ibèrica i greco-itàlica i de comunes ibèriques i romanes. D'altra banda, tenim referències orals de **R. Capdevila** que indiquen la presència a l'indret d'algunes estructures arquitectòniques, en concret, restes de fonaments i d'1 paquet estratigràfic de més d'1 m. d'alçada amb materials ibero-romans.

VALORACIÓ (1): Malgrat l'absència de proves empíriques suficients, el jaciment es considera com un assentament rural romà de tipus "vil·la", de cronologia difícil de precisar. Segons el nostre parer, és massa arriscat aplicar el terme "vil·la" al jaciment en qüestió, i més tenint en compte els pocs materials testimoniats, i creiem més adient parlar d'un assentament rural ibèric final.

HISTORIAL (2): L'any 1992, **CODEX, SCCL** va realitzar una excavació d'urgència.

BIBLIOGRAFIA (2): VILASECA ANGUERA, S., "Las industrias de cantos rodados del Cabo de Salou", *Ampurias*, XXX (1973), pp. 5-7; SÁNCHEZ CAMPOY, E., JÁRREGA, R. i OLIVARES, D., "Excavació arqueològica a la vil·la romana del Mas d'en Gras", *Tàrraco* 99. *Arqueologia d'una capital provincial romana (Tarragona, 15-17 d'abril de 1999)*, J. Ruiz de Arbulo (ed.), Documents d'Arqueologia Clàssica, 3, Tarragona 2000, p. 244.

NÚM. D'ORDRE: 1.21.7.

NOM DEL JACIMENT: Mas d'en Gras.

TERME MUNICIPAL: Vila-seca, Tarragonès.

COORDENADES: No disponibles.

ALÇADA: No disponibles.

TIPUS DE JACIMENT: Assentament rural ibèric final - Assentament rural romà (de tipus “vil· la”).

CRONOLOGIA: Ibèric Final/Tardo-republicà - Alt Imperi (fins al s. III d.C.).

CONSERVACIÓ: Regular.

UBICACIÓ: Es situa a la partida del Mas d'en Gras, 500 m. al SO de la localitat de Vila-seca i 50 m. al S de l'antic Camí de Cambrils.

MATERIALS (1): Al jaciment, que ocupa una àrea total de 4400 m² (110 X 40 m.), s'han documentat importants estructures arquitectòniques, tot i que molt arrasades, concretament, les restes d'1 *hypocaustum*, d'alguns dipòsits i canals de drenatge, de diversos àmbits, bastant ben conservats, als quals s'ha donat una funcionalitat termal, i, a una cota superior, de fonaments i de tot un seguit de canalitzacions, en un estat de conservació bastant dolent. També s'ha documentat al jaciment abundant material ceràmic d'època tardo-republicana i alto-imperial, fonamentalment, ceràmica ibèrica pintada, campaniana A i B, àmfora greco-itàlica, itàlica (Dressel 1 A) i tarraconense, Terra Sigil·lata Itàlica, Sudgal·lica, Hispànica i Africana A1 i A2 i ceràmica africana de cuina.

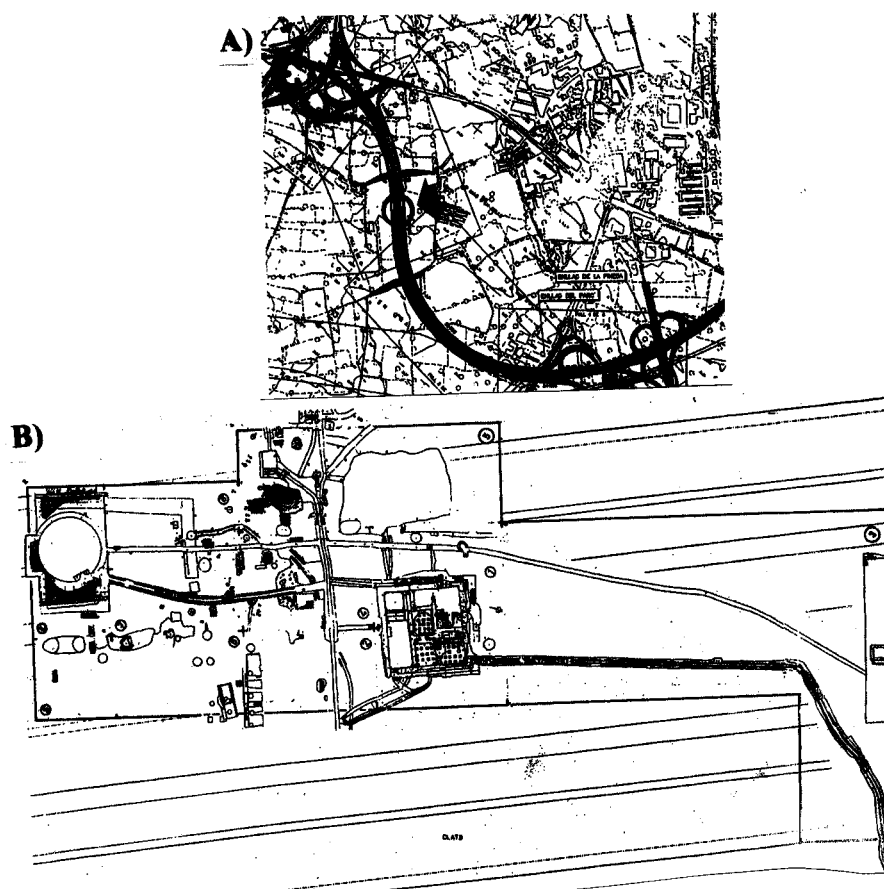

Figura XVI. A) Situació del jaciment de Mas d'en Gras (1.21.7).
B) Planta general de la part excavadada (segons D. Olivares Ponti).

VALORACIÓ (1): Molt probablement, ens trobem davant un assentament rural romà de tipus “vil·la”, és a dir, una autèntica explotació agropecuària romana d’entitat, amb precedents tardo-republicans (l’indret fou ocupat, potser, a partir de l’any 100 a.C.), i que, segurament, va perdurar fins a finals de l’Alt Imperi romà (vers principis o mitjans del s. III d.C.), tal i com indicaria la presència de Terra Sigil·lata Africana A. S’han pogut diferenciar 4 fases en l’evolució de l’establiment: a) una primera fase, a la qual correspondrien els dipòsits i els canals documentats, un conjunt d’estructures, de funcionalitat desconeguda (tot i que semblen estar destinats a emmagatzemar aigua), que constituïria l’únic testimoni que ens ha arribat de l’assentament original d’època tardo-republicana, i que, a partir dels materials evidenciats, es data entre el s. I a.C. i mitjans del s. I d.C.; b) una segona fase, que va suposar l’amortització total de l’antic hàbitat (probablement, vers el 50 d.C.) i la construcció d’un nou establiment d’època imperial, al qual correspondrien la major part de les estructures arquitectòniques que, actualment, es conserven, i que es data a mitjans del s. I d.C.; c) una tercera fase, que es situaria cronològicament al s. II d.C., a la qual pertanyerien l’*hypocaustum* i altres àmbits, que s’interpreten com les restes d’un conjunt termal, dotat de totes les estances necessàries, és a dir, de *frigidarium*, *tepidarium*, *caldarium* i *apodyterium*, que passaria a formar part de la *pars urbana* de l’establiment; d) i, en darrer terme, una quarta fase, que es data a començaments del segle III d.C., durant la qual es produeix el rebliment del complex termal i dels altres espais documentats, que indiquen un ràpid abandonament de l’assentament, per raons desconegudes. D’altra banda, cal destacar la proximitat del jaciment en qüestió respecte al Camí Vell de Cambrils, doncs, tot i que no existeix unanimitat entre els especialistes, es podria relacionar amb l’antic traçat de la *Via Augusta*, i més tenint en compte la troballa del Mil·liari de Vilafortuny o de Mas d’en Gran (veure III Part, capítol 3).

HISTORIAL (2): Fou localitzat pel Sr. J. Ferrando de Vila-seca, a finals del mes d’agost de 1994, durant les obres de construcció de la variant de la carretera CN-340 i dels accessos al parc temàtic “Port Aventura”. Immediatament, **D. Olivares Pontí** i **E. Sánchez Campoy**, de **ARQUEOCIÈNCIA, S.C.P.**, van realitzar una ràpida campanya de delimitació i sondeig que va finalitzar amb una excavació extensiva, unes tasques arqueològiques que es desenvoluparen entre el 19 de setembre i el 15 de desembre de 1994. L’any 1996, **P. Izquierdo Tugas** va continuar l’activitat investigadora.

BIBLIOGRAFIA (2): AMIGÓ I ANGLÈS, R., *Toponímia de Vila-seca de Solcina i del seu terme municipal*, Vila-seca i Salou 1978, p. 85 (núm. 482); PALLÍ AGUILERA, F., *La Via Augusta en Catalunya*, Bellaterra 1985, p. 143; MASSÓ CARBALLIDO, J., “La Via Augusta al seu pas per la Costa Daurada. Fixació del Tram Tàrraco-Tria Càpita”, *XXIX Assemblea Intercomarcal d’Estudiosos (Sitges, 1984)*, Sitges 1985, pp. 111-119; *Idem*, “Notas sobre un miliario desaparecido de la vía Augusta, entre las mansiones de Tarraco y Oleastrum”, *Simposio La red viaria en la Hispania Romana (Tarazona, 24-26 de septiembre de 1987)*, Institución “Fernando El Católico”, Saragossa 1990, pp. 347-348 (nota 1); SÁNCHEZ CAMPOY, E., “L’arquitectura dels banys privats: un exemple a la vil·la romana del Mas d’en Gras (Vila-seca, Tarragonès)”, *Tribuna d’Arqueologia 1995-1996*, pp. 165-175; CASTELLVI, G., COMPS, J.-P., KOTARBA, J. I PEZIN, A. (dirs.), *Voies romaines du Rhône à l’Èbre: Via Domitia et Via Augusta*, Documents d’Archéologie Française, 61, París 1997, p. 120; SÁNCHEZ CAMPOY, E., JÁRREGA, R. i OLIVARES, D., “Excavació arqueològica a la vil·la romana del Mas d’en Gras”, *Tàrraco 99. Arqueologia d’una capital provincial romana (Tarragona, 15-17 d’abril de 1999)*, J. Ruiz de Arbulo (ed.), Documents d’Arqueologia Clàssica, 3, Tarragona 2000, pp. 243-255.

1.21.3.	1.21.4.	1.21.5.	1.21.6.	1.21.7.	
					Àtica o Proto -campaniana
					Grisa emporitana
					Vernís negre indeterminat
					Campaniana A
*					Campaniana B
		*			Campaniana indeterminada
		*		*	Comuna romana
					Àmfora púnica
					Àmfora ebussitana
		*		*	Àmfora ibèrica
		*		*	Comuna ibèrica
					Fina ibèrica
*		*			Ceràmica ibèrica indeterminada
					Àmfora greco-itàlica
*	*				Àmfora itàlica
				*	Àmfora tarraconense
		*			Àmfora bètica
					Àmfora hispànica indeterminada
		*			Àmfora africana
					Parets fines
					Grisa de la Costa Catalana
					Roig Pompeià
					T.S. Aretina o Itàlica
*				*	T.S. Sud-gàl·lica
*				*	T.S. Hispànica
*	*				T.S. Clara o Africana A
					T.S. Clara o Africana C o <i>Lucente</i>
					T.S. Clara o Africana D (s. IV)
					T.S. Hispànica Tardana
					T.S. <i>Marmorata</i>
					T.S. indeterminada
					Comuna i cuina africana
					Paleocristiana grisa i ataronjada
					Àmfora africana baix-imperial
					Altres tipus d'àmfores
					Àmfora indeterminada
					Fina indeterminada
					Comuna indeterminada
		*	*		Ceràmica romana indeterminada
		*			Dòlia
*	*	*			Tègula -imbrex
*	*	*	*	*	Altres materials ceràmics
*	*	*	*	*	Altres tipus de materials

Gràfica VI. Recompte total dels materials ceràmics evidenciats als jaciments del Tarragonès.

